

ERBY RYTÍŘŮ PODVAZKOVÉHO ŘÁDU

IVAN HLAVÁČEK

Leží přede mnou kniha zcela neobyčejná. Jak svou váhou (mohou to být 4 kg, ale možná i více), rozměry, kompletní anglicko-českou dvoujazyčností, grafickým ztvárněním, tak svým dvoučlenným obsahem a konečně i tím, co a kdo ji uvádí. Není tak snadno ji stručně charakterizovat. V každém případě ale svým jádrem přísluší do oblasti pomocných (základních) věd historických, i když ke triádě těch klíčových nepatří. V první řadě tu jde o heraldiku, je ale třeba jedním dechem konstatovat, že je také specifickým způsobem i dílem genealogickým a posléze, i když ne v poslední řadě, biografii o nenápadné, ale nikoli bezvýznamné osobnosti. Ale popořadě. Třeba představit editory, mezi nimiž byl heraldik Dei gratia, ředitel Zemského archivu v Opavě Karel Müller a dva historici Michal V. Šimůnek z Ústavu soudobých dějin AV ČR a Karel Podolský z Historického ústavu Palackého univerzity v Olomouci. Jejich podíly nejsou konkretizovány, lze si je ale dle struktury jejich přínosu aspoň do jisté míry odvodit. Vedle vlastních editorů by si zasloužily uvést i další osobnosti, které se podílely na mimořádné výpravě knihy, ale seznam by rozrostl, tak musí dostačit jen sumární pochvalná zmínka. Stejně tak si zaslouží uvedení i způsob financování této nepochybně velmi náročné knihy. Účast velkých institucí jako jsou Olomoucký kraj, město Olomouc či Státní fond kultury ČR je možno považovat za samozřejmou. Že se ale na něm podílelo 23 obcí, které takto vyjádřily posthumně J. Loudovi vděčnost za to, že používají jím navržený znak, je třeba ocenit.

První mimořádností je, že jde o dílo, které bylo doslova pečlivými editory a ovšem i neobyčejnou vynalézavou grafikou vyzdviženo z hrobu zapomnění. Bylo totiž nejdříve ztraceno v jedné anglické redakci (!), pak „zabito“ neblaze proslulou „normalizační“ Artii, která trvala, resp. její ředitel (jeho jméno bylo milosrdně zamlčeno, ač tomu mělo být naopak, i když by byl jistě měl „omluvu“, to ne, že on, ale anonymní „vyšší místa“), na vyškrtnutí několika nevhodných jmen, jako W. Churchill, která autor, tehdy ještě J. Louda sám, odmítl odstranit. Paradoxně se nyní, pět let po autorově smrti (1920–2015), podařilo dílo k uctění stého výročí narození jeho tvůrce vydat. A to způsobem, o kterém se Jiřímu Loudovi jistě ani nesnilo. Dnešní podoba byla pak zrekonstruována z různě rozletitých podkladů do kompletního stavu, což byla nevděčná a doslova mravenčí práce.

Jiří Louda byl muž pozoruhodného osudu a současně muž, který heraldice doslova celoživotně propadl a jehož jiná heraldická tvorba nás porůznu i dnes obklopuje a bude zřejmě dlouho provázet, aniž bychom si toho byli vždy vědomi. Jde totiž o jeho zásluhy o heraldickou prezentaci československého, resp. českého státu, ale zejména o jeho heraldiku komunální, nepočítaje v to bohatou činnost osvětovou.

Už název knihy naznačuje, že jde o dílo, které se vymyká nejen bohemikálním, ale i středoevropským souvislostem v nejširším slova smyslu a cílí jednoznačně do prostředí heraldiky ostrovní, a to na její nejvyšší úrovni. Potvrzuje to vlídný dopis anglického korunního prince Charlese, jemuž sekundují dopisy ministra kultury České republiky Lubomíra Zaorálka a rektora Palackého univerzity Jaroslava Millera. S výjimkou úvodních slov britského korunního prince Charlese, která jsou podána v apertuře, jsou anglický a český text obou dalších „protektorů“ a ovšem pak i editorů, tištěny vždy paralelně vedle sebe ve sloupcích jednotlivých stránek odlišovaných barvou tisku. Na rozdíl od erbovní části jsou totiž tištěny na červeném papíru, pro vlastní erby je pak užito podkladu bílého. Komentářové texty prolínají vynalézavě celou knihou tak, že každá kapitolka o životě a díle Loudově nachází své místo při rozčleňování jednotlivých oddílů, které tvoří nestejně rozsáhlé oddíly podle délky působení jednotlivých suverénů řádu, tedy anglických králů (resp. královen) a je ovšem dáno i úmrtí jednotlivých řádových rytířů (ženy byly brány v potaz jen ve zcela výjimečných případech, i když suverény byly pochopitelně i anglické královny). Počet žijících rytířů byl totiž omezen na 24 žijících osob.

Každé z erbovních vyobrazení je pak podáno v dostatečném velikostním i barevném rozlišení v časové posloupnosti tak, jak jednotliví šlechtici byli do řádu přijati. Vlastní vyobrazení jejich erbů nesou osobitost autorova rukopisu, která je ale podřízena neutrálnímu úzu a respektuje tradiční pojetí. V této souvislosti měli editoři vyplnit přece jen jedno nabízející se přání, jehož naplněním by výrazně přiblížili příslušné erby dnešnímu čtenáři a leckdy mu tak dali i podnět k zamyšlení. Užitečnému i – spíše možno říci, že právě – pro dobu současnou. Nešlo o nic menšího, ale ani nespílitelného, totiž o to, že by bylo bývalo s užitkem, kdyby zpravidla latinská hesla (devizy), leckdy ale potkáváme i hesla francouzská, ale jen zřídka anglická, byla převedena do češtiny.

Je známo, že heraldika je disciplína, která se rozpadá do tří relativně samostatných částí. Zopakujme, že to jsou: Znakové právo (Wappenrecht), vlastní heraldika jako pomocněvědná disciplína (Wappenkunde) a posléze heraldika jako umění (Wappenkunst), tvořící ale přesto jednotu. A celý obor má ambivalentní úzký vztah zejména ke genealogii. To především v oblasti heraldiky panovnické a šlechtické. Je třeba říci, že v této knize jde jednoznačně o onu zmíněnou Wappenkunst, která vzhledem k rozsahu látky ani nemohla být zpracována jinak, tedy bez

kritického upozornování na anglickou literaturu, jíž je ve stručnosti (možná příliš veliké) dán rozptýleně, zejména ale v úvodu, prostor v doprovodných kapitolách editorů, kde se odkazuje i na Loudovy vědecké rozpravy, publikované v renomovaných heraldických časopisech anglických (čtenáře napadá kacířská myšlenka, zda by nestálo za úvahu tyto stati v nějaké pietní úpravě otisknout). Těch evidovaných rytířů je do roku 2011, kdy Louda svou práci uzavřel 1009, k čemuž je ještě textově připojeno 11 osob následného desetiletí.¹ Obráťme ale nyní pozornost k slovnímu doprovodu Loudovy „podvazkovořádkové“ tvorby.

Po úvodních slovech celebrit je stručné podán vrtkavý osud knihy, na který už bylo upozorněno. Ve dvanácti vložených kapitolách je předestřen nejdříve autorův bouřlivý život. V necelých dvaceti letech volil nekompromisně emigraci, aby se dal k dispozici zahraničnímu odboji a jen jeho zranění při výcviku zabránilo jeho nasazení v akci směřující k atentátu na R. Heydricha. Po válce hodlal pokračovat ve vojenské kariéře, místo toho byl zatčen a více než rok bezdůvodně vězněn. Po propuštění se jeho život láme. Je komunistickým režimem zatlačen do jakési vnitřní emigrace, kterou nalezl v chápavém a inspirativním prostředí olomoucké Státní vědecké knihovny (odhlížím tu od různých obměn názvu), v níž posléze nalezl (byť leckdy jen zdánlivý) poklidný a na vnější efekty nenápadný životní rytmus. Tu pak mohl rozvinout svou lásku a snad dokonce i vnitřní potřebu, jíž bylo pěstování praktické heraldiky (Wappenkunst). Své znalosti si ovšem nenechával pro sebe, ale nalezl i rezonanci v kulturních potřebách alespoň části české společnosti. Svědčí o tom řada oblíbených populárních knížek často ve spojení s renomovanými českými historiky, zde bych k tomu jen dodal, že Ladislav Baletka, jemuž (stejně jako J. Janáčkoví) je editory věnován stručný medailonek závěrem, byl sice moravský historik, ale vzešel z archivního studia na Filozofické fakultě UK. S potěšením dodávám, že diplomní práci zpracoval v mém semináři, s lítostí pak, že mě svým předčasným odchodem již před řadou let předešel. Stejně tak jsou doklady o tom, že úzce spolupracoval i s heraldiky anglickými. Vedle těchto aktivit ovšem Louda pracoval ovšem zejména na svém obrazovém zpracování Podvazkového řádu, i když měl ještě další „zcela privátní“ aktivity, když se zabýval podobným zpracováním dalších ostrovních řádů, tentokrát skotského Bodlákového řádu (Order of the Thistle), založeného skotským králem Jakubem VII. v roce 1687, či řádu sv. Patrika. Těchto zpracování se však Louda posléze vzdal. Na sám závěr přicházejí vedle výše zmíněných medailonek dvou českých historiků ještě stručné podobizny dalších anglických i českých osobností, jejichž osudy se s Loudovým životem protkly. Dále tam nalézáme seznam vhodně volených 53 dokumentárních fotografií z Loudova života, dále prameny a výběr z lite-

1 Tu je třeba konstatovat, že dochází k drobným číselným nesrovnalostem. Zajímavé by ovšem bylo tabelární vyhodnocení těchto údajů, ale to už by přesahovalo dané možnosti díla.

ratury jednak heraldické, jednak o Loudovi samotném. A přichází pochopitelně i abecední rejstřík jednotlivých rytířů řádu.

Co říci závěrem? Kniha o jednom ze tří nejvýznamnějších britských řádů v každém případě poučí jako o historii vzdálené (tu mohli editoři přece jen jít do větších souvislostí), ale i zcela nedávné, lze jen přivítat, i když se asi nedostane na všechna místa, jak by si zasloužila. Ale snad právě její exkluzivita způsobí, že povědomost o ní povzbudí zájem se s ní blíže seznámit. Ostatně drobná ochutnávka je ke zhlédnutí pod patřičným heslem na internetu. A úplně závěrem bych si skoro zavěštil. Nepodivil bych se totiž, kdyby kniha stála hodně vpředu ve frontě při každoročním udílení knižních cen v některé z kategorií Magnesia litery. Jen dodávám sám za sebe, že se domnívám, že by takové udělení bylo více než na místě.

Louda, Jiří: Coats of Arms of the Knights of the Order of the Garter – Erb rytířů Podvazkového řádu. Vydali Karel Müller, Michal V. Šimůnek, Karel Podolský, Univerzita Palackého v Olomouci – Regionální muzeum v Olomouci. Olomouc 2020, 687 s. + velkoformátový plakát se všemi v knize vyobrazenými erby v miniaturizované podobě a v chronologické posloupnosti s patřičnými odkazy na hlavní řadu.